

ƏLİ RÜSTƏMOV
*Pedaqoji elmlər namizədi,
dosent*

USTAD HAQQINDA BİR NEÇƏ SÖZ

Fars dilindən ana dilimizə keçərək vətəndaşlıq qazanmış "ustad" sözü izahlı terminlər lüğətində "Elm və ya sənət sahəsində geniş və dərin məlumatı və qabiliyyəti olan şəxs" kimi mənalandırılır. Şifahi xalq ədəbiyyatında, xüsusilə aşiq sənətində dastanlar həmişə ustadnamə ilə başlayır. Aşığın öz ustadına ehtiram və minnətdarlıq əlaməti olaraq, müəyyən qoşma və ya dastandan hikmətamiz və nəsihətəməz sözlər müəyyən saz havası ilə oxunur, yaxud söylənir. Atalar sözündə də ustadlara aid çoxlu zərb-məsəllər vardır. Məsələn, "Ustadına kəm baxan, ruzusunu az görür", "Ustad görün şagird hər addımda yorğalar, ustad görməyəni ordan-burdan qarmalar", "Ustadına kəm baxanın gözlərindən qan damar" və s.

Bütün bu fikirlərdə "ustad" sözü həm də "müəllim", "mənavi ata", "elm xadimi", "hami" kimi də mənalandırıla bilər. Çünki "ustad" sözü yalnız sənətdə, peşədə deyil, həm də təhsildə və elmdə də geniş mənə çalarlarına malik olan sözdür. Bu müstəvidə ustad öz şagirdləri, sonra şagirdlərinin şagirdləri üçün elm, sənət, əxlaq və mənaviyyat, yəni insanlıq genologiyası yaradır. Bu genologiya bir müddətdən sonra şagirdləri ustada çevirir və bu proses uzun tarix boyu davam edir. Məsələn, Lavuazye "məktəb"ində yetişmiş "şagird"lərin xeyli hissəsi elmi genologiyaya uyğun olaraq ustadlarının talant və qabiliyyət genlərini mənimsəmiş, Nobel mükafatı almış, onların "şagird"lərinin xeyli hissəsi bu yüksək elmi mükafata layiq görülmüşdür. Bütün bunlar ustaddan baş alıb gələn və uzun tarix boyu davam edən mənavi genlərin elmdə nəsildən-nəslə keçməsidir. Lavuazyenin altıncı "nəsl"inin nümayəndələrindən biri, 45 yaşlı

alim İ.Krabs bu yaxınlarda Nobel mükafatı almaq münasibətilə çıxışında demişdir: «Bu mükafatı mən almamışam, ulu babam Lavuaze almışdır. Mükafatı da onun adına yazın». Bu sözlər ustada, onun talanı və qabiliyyətinə "yaratdığı məktəb"ə şagirdlərin dərin ehtiram və minnətdarlığının ifadəsidir. Ustad bilik, əxlaq və mənəviyyət bünövrəsini, özülünü düz qoyursa, "bina" da düz tikilir və getdikcə göydələnlə çevrilir, zəlzələ və digər təbii proseslər onu uçura bilmir.

Abuzər müəllim də belə bir möhtəşəm "bina"-nın özülünü qoyan, nəinki Azərbaycan, həmçinin dünya kitabxanaşünaslığında öz dəst-xətti, nüfuzu, mənəvi və elmi-etik keyfiyyətləri ilə fərqlənən ustadır. O, öz ömrünü, gecəgündüzünü sərf edərək, uzun əzab-əziyyətlərlə kitabxanaşünaslıq "məktəbi" yaratmışdır. Bu "məktəb"də qabaqcıl, dünyəvi elm və təhsil üzvi şəkildə birləşdirilmiş, yüksək insani dəyərlərlə bəhrələnmişdir. Belə ki, kitabxanaçılıq fəkültəsi onun təkbaşına gərgin əməyi sayəsində yaradılmış, kitabxanaşünas alim və müəllimlərin hamısı onun bilavasitə rəhbərliyi ilə yetişmişdir. O, həmçinin 30-35 minlik kitabxanaçılar ordusunun layiqli sərkərdəsidir. Çünki onların hamısı Abuzər müəllimin "məktəb"ində təhsil və tərbiyə almışlar. Onların əksər hissəsi bu "məktəb"-in ənənələrinə sadıq qalaraq, elm, təhsil, mədəniyyət və idarəetmə sahələrində öz əməksevərliyi, istedad və qabiliyyəti, yüksək mənəvi və əxlaqi keyfiyyətləri və obyektivliyi ilə fərqlənən şəxslərdir. Minlərlə kadrları buna misal göstərmək olar. Buna görə də Azərbaycan kitabxanaçılıq işini, kitabxanaşünaslıq təhsilini və elmini uca bir binaya bənzətsək - Abuzər müəllim bu binanın həm memarı, həm də özülüdür, - desək, səhv etmərik. Biz bütün fəaliyyətimizdə, o cümlədən elm və tədris işimizdə bədrəyərkən həmişə bu "bina"-nın divarlarına söykənmişik. Bu binanın memarı həmişə bizə düz yol göstərmiş, əzab-əziyyətimizi çəkmiş, hətta bir sıra hallarda bizim görməli

olduğumuz işi və bizə qarşı yönəlmiş zərbələrin yükünü öz üzərinə götürmüşdür. Bu, çox böyük fədakarlıqdır.

Abuzər müəllim istedadlı alim olmaqla yanaşı, həm də sözün əsl mənasında yüksək insani keyfiyyətlərə malik olan nadir şəxsiyyətlərdəndir. Belə adamlar haqqında el arasında "əsl kişidir", "əsl insandır" kimi dərin məna ifadələr işlədilir. Bu sözlərin hamısı Abuzər müəllimə yaraşır. Çünki o, yaxşı adamların etalonudur. Məsələn, o, heç vaxt bizim yolumuzda sərf etdiyi əməyi, çəkdiyi əzab və əziyyətləri qabartmamış, saysız-hesabsız yaxşılıqları heç vaxt bizim üzümüze vurmamış, həmişə "bu mənim insanlıq borcumdur" demişdir. Lakin bilənlərimiz yaxşı bilir ki, Abuzər müəllim bizim yolumuzda şam kimi ərimişdir. O, bizim kobudluğumuza, bəzən üzə qayıtmağımıza, irli-xırdalı bütün səhvlərimizə dözmüş, onu böyüdüb xroniki ziddiyyətə çevirməmiş, fakt kimi bizə qarşı istifadə etməmişdir.

Bir hadisə heç vaxt yadımızdan çıxmaz: 70-ci illərin ortalarında cavan vaxtlarım idi. Azərbaycan Elmi-Texniki İnformasiya İnstitutundan universitetə məni Abuzər müəllim gətirmişdi. Bir tədris məsələsi ilə əlaqədar olaraq mən əsəbiləşdim, Abuzər müəllimin üstünə qışqırmağa, yerli-yersiz ağzıma gələni deməyə başladım. Abuzər müəllim sakitcə dayanıb mənə baxırdı. Qonşu otaqdan iki nəfər müəllim qışqırığı eşidib içəri girdi və məni sakitləşdirməyə çalışdı. Lakin mən özümdən çıxmışdım, "iş" davam etdirdim. Abuzər müəllim təmkinlə, çox sakit tərzdə dedi: "Eybi yoxdur, qoy qışqırsın, axırda xəcalətini də özü çəkəcəkdir, əgər insandırsa".

Mən sonralar fikirləşdim və gördüm ki, hər iki halda haqsızam, səhv etmişəm. Doğrudan da xəcalət çəkdim, "dərs"imi aldım.

Mənim və fakültəmizin digər müəllimlərinin, bəzən haqsız olsaq da, səhvlərimiz, kobudluqlarımız olub. Abuzər müəllim bütün bunlara dözmüş, bunları səbrlə, təmkinlə ara-

dan qaldırmışdır. Bu insanın ürəyi kainat boydadır. Bizim bütün acılı-sirinli, yerli-yersiz hərəkətlərimiz bu ürəyə toplanır və sonra da yoluna qoyulur. Buna görə də onun böyük ürəyi həmişə ağır zərbə və yük altında olur.

Abuzər müəllim bütün universitet kollektivi üçün də həmişə belə olmuşdur. Bu bir həqiqətdir ki, 50-ci illərdən sonra işləyən bütün rektorlar mübahisəli, ziddiyyətli və ilk nəzərdə həlledilməz görünən bütün problemləri yoluna qoymaq üçün Abuzər müəllimin köməyindən istifadə etmişdir. Çünki Abuzər müəllim obyektiv bir insan, istedadlı alim və təşkilatçı olmaqla yanaşı, tədris işinin bütün incəliklərini kamil bilən bir müəllimdir. Yaxından tanıdığım ali məktəb işçiləri içərisində tədris işini onun qədər dərindən bilən başqa bir şəxs mənə məlum deyil.

Abuzər müəllim yüksək dərəcədə qayğıkeş insandır. Tələbəlikdən bu günə kimi mən onun yüksək insani keyfiyyətini dəfələrlə duymuşam və görmüşəm. Universitet kollektivinin, o cümlədən fakültənin xeyir-şərində həmişə iştirak edir, köməksizə, dara düşənə, ehtiyacı olana təmənnasız kömək göstərir. Mən özüm də dəfələrlə bu qayğıkeşliyin şahidi olmuşam. Məsələn, 80-ci illərin əvvəllərində balaca bir mətbəx tikdirdiyim üçün onun tikinti materialına görə mənə həbs etdirdilər. Abuzər müəllim respublika prokurorluğuna, Mərkəzi Komitəyə qədər hər yərə gedib çıxdı və mənə həbs olunmaqdan xilas etdi.

70-ci illərin sonlarında Leninqrada dissertasiya müdafiəsinə getməli idim. Getməmişdən bir neçə gün əvvəl o, mənə çağırdı və dedi ki, "uzaq yol gedirsən, bir şeyə ehtiyacın varsa, utanma, mənə de. Mən də sənə böyük qardaşım." Bu səmimi və qayğıkeş sözlər doğrudan da qardaş sözləri idi. Çətin günlərdə doğmalardan başqa, kim bu sözləri deyirdi?! Abuzər müəllim hər birimiz üçün belə qayğıkeş qardaş, mənəvi ata və ustad olmuşdur.

Bu yaxınlarda onun iki aspirantı müdafiə etməli idi. Müdafiə kiçik akt zalında saat 11-ə təyin edilmişdi. Mən

saat 10 radələrində patent işi ilə əlaqədar olaraq rektorluğa gedirdim. Gördüm ki, Abuzər müəllim akt zalının qabağında koridorda var-gəl edir. Salamlaşdıq. Dedim ki, müdafiəyə hələ bir saat qalır, nə tez gəlmisiniz? Dedi ki, tez gəldim ki, akt zalını açıdıram, səlhiqə-sahmana saldım, bir də ki, şura üzvlərindən və Moskvadan gələn qonaqlardan tez gələni olsa, onları qarşılayam. Heç nə demədim. Lakin ürəyimdə anı olaraq fikirləşdim ki, İlahi, bu necə insandır, aspirantlar yuxudadır, bu işə səhər tezdən gəlib müdafiə üçün səlhiqə-sahman yaradır. Əlbəttə, biz hamımız xoşbəxtik ki, Abuzər müəllim kimi ağsaqqalımız, qayğıkeş mənəvi atamız vardır.

Bir sıra hallarda elmi rəhbərlər aspirantlarını dərindən işlədir, onların yazdığı məqalə və tezislərin əvvəlinə öz fəamiliyasını qoyur və beləliklə də öz "intellektual potensialları"nı artırılar. Abuzər müəllimin onlara aspirant və doktorantlarının yüzlərlə əsərlərində onun fəamiliyasının olmasını heç kəs deyə bilməz. O, özü yazır, yaradır. Kitabxanaşünaslıq sahəsində ilk monoqrafiya, ilk dərs proqramı, ilk dərslik, ilk dərs planı məhz onun şəxsi adı ilə bağlıdır. O, ahil çağında da yorulmaq bilmir, bizim hamımız üçün yalnız insanlıq sayəsində deyil, elmi yaradıcılıq sahəsində də əyani nümunə göstərir. Son 5 ildə onun üç sanballı monoqrafik kitabının, iki dərs proqramının, beş adda məqaləsinin, üçcildlik dərsliyinin nəşr edilməsi deyilən fikri təsdiq edə bilər. Çünki o, başqalarına tələbkər olduğundan daha çox özüne qarşı tələbkərdir. Tələbkərliklə qayğıkeşliyi özündə birləşdirən müəllim işə əvəzəlməzdir, Abuzər müəllim kimi!

Abuzər müəllim həmişə keçmişlə müasirliyi və gələcəyi üzvi şəkildə əlaqələndirmək qabiliyyəti olan, fakültə kollektivini daim irəli getməyə səsləyən şəxsiyyətdir. Bu cəhətdən o, M.Qorkinin "İzergil qartı" hekayəsindəki Danko surətinin həyatda real təcəssümüdür. Danko qarantlıq meşədə yol azan və məhv olmaq təhlükəsinə məruz qalan insan kütləsini xilas etmək üçün özünü qurban verir, ürəyini çıxarıb on-

lara verir. Bu ürək məşələ dönüb yanmağa başlayır. İnsanlar bu məşəlin işığı ilə yolu tapır və ölümdən qurtulurlar. Abuzər müəllimin ürəyi də həmişə bizə məşəl olmuşdur. Onun vasitəsilə biz həyatda düzgün yol tapıb, durmadan irəliyə getmişik. Məsələn, avtomatlaşdırılmış informasiya texnologiyaları kitabxanaçılıq təhsilinə ilk dəfə 70-ci illərin əvvəllərində Abuzər müəllimin təşəbbüsü ilə tətbiq edilmişdir. O, bu fənlər kompleksini SSRİ-də ilk dəfə tətbiq edən Vilyams Universitetinə getmiş və tədris planını onlardan gətirmişdir. Bunun nəticəsində riyazi və texniki fənlərlə yanaşı, "İnformatika" da Azərbaycanda tarixən ilk dəfə bizim fakültədə tədrisə daxil edilmişdir. Digər bir fakt: müasir şəbəkə informasiya texnologiyalarının kitabxanalar üçün perspektiv əhəmiyyətini dərinlən başa düşən Abuzər müəllim ilk növbədə "İnformatika" fənlər kompleksinin yeni konsepsiyasının tədris planına daxil edilməsinə nail olmuş, bu aspektdə bizə dərs proqramı və dərslik hazırlamağı tapşırılmışdır. Bütün bunlarla kifayətlənməyəcək o, respublikada ilk dəfə "Kitabxana işinin kompüterləşdirilməsi" elmi-tədqiqat laboratoriyası yaratmışdır. O, bu laboratoriyaya müvəffəqiyyətlə rəhbərlik edir. Bu laboratoriya internetlə əlaqələndirilmiş və klient-server arxitekturasında kitabxana-informasiya bazasının yaradılması probleminin həlli sahəsində əhəmiyyətli işlər görmüşdür. Elmi yeniliyi vaxtında başa düşmək və onun üçün tədris-təşkilatı və elmi zəmin hazırlamaq baxımından da Abuzər müəllim dünyanın nəhəng elm dühaları ilə bir sırada dayanmağa layiq olan adamdır. Səmimi deyirəm ki, sayılıb-seçilən Abuzər müəllim kimi dahi alimlərin gərgin elmi əməyi və ölçüyə gəlməyən istedadı sayəsində kitabxanaşünaslıq Beynəlxalq İnformasiyalaşdırma Akademiyasının akademik informasiya elmləri kompleksinə daxil edilmişdir. Abuzər müəllim respublikadan həmin akademiya həqiqi üzv seçilmiş ilk alimdir. Buna onun tam mənəvi haqqı vardır.

Orta və ali məktəb müəllimlərinin müəyyən hissəsinə xas olmayan "təmizlik", "kristallıq" ölçüləri etalon kimi sanki Abuzər müəllimin "boyuna biçilmiş", sonra həyata vəsiqə almışdır. İstər dərs dediyi minlərlə tələbələr, istər aspirantları, istər müəllimlər, istərsə də onu yaxından tanıyan bütün adamlar deyə bilməz ki, o, kimdənsə bir təmənna ummuş olsun. Onu sevməyən, irsən öz daxili aləmi qaralığa bürünmüş şeytanabənzər bəzi adamlar da etiraf edirlər ki, Abuzər müəllim tər-təmiz, əməlisaleh adamdır. Bu keyfiyyətinə görə dəfələrlə tələbə qəbulu komissiyasına və rüsvət amili mümkün olan bir sıra ictimai işlərə rəhbərlik etmişdir. Çoxlarımızın ailələrinin, uşaqlarının və yaxın qohumlarının təhsil almasında Abuzər müəllimin yaxından köməyi olmuşdur.

Yüksək mənəvi keyfiyyətləri olan insan kimi, elmi və ictimai xadim kimi Abuzər müəllim haqqında çox danışmaq olar. Lakin bir fikri vurğulamaq istərdik ki, kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin, eləcə də respublikanın böyük kitabxanaçılar ordusunun bütün ağırlığı, dərd-səri bu nəhəng şəxsiyyətin çiyinləri üstündə dayanır. Biz yalnız və yalnız bu çiyinlərin üstündə varlığımızı qoruyub saxlaya, gələcəyimizi aydın görə və porvazlanıb aydın səmaya uça bilərik. Çünki bu kamil şəxsiyyət 70 illik ömrünün 50 ilini kitabxanaçılıq fəaliyyətinin bütün sahələrinin formalaşmasında, sürətlə inkişaf edib indiki yetkin səviyyəyə çatmasında, nəinki respublikada, həm də MDB məkanında bacarıqlı mütəxəssislərin, istedadlı alimlərin və bir çox nəsilin yetişməsində əvəzsiz töhfələr vermişdir. O, bütün həyatı boyu özü üçün yaşamamışdır. Kimliyindən, hansı rayondan gəlməyindən asılı olmayaraq o, insanların şüurunda, ağılında və ürəyində insanlıq və kamillik çırağı yandırmışdır.

Mən ustad haqqında çox yaza bilərdim. Lakin çoxlarının fikrini, istəyini ifadə edərək demək istəyirəm: Abuzər müəllimi saysız-hesabsız xeyirxah əməlləri və yaratdığı dəyərli,

zəngin elm xəzinəsi onu əsrlərlə yaşadacaq və gələcək nəsillərin ürəyində ədəbi olaraq heykəlləşdirəcəkdir.

Biz nadir şəxsiyyətləri qorumağıq, onlara sağlığında qiymət verməliyik ki, ömürləri daha da uzansın. Çünki onlar olmasaydı, dünya boş, qaranlıq və mənasız görünərdi.

